

**SCHRIFTELIJKE VRAAG**

nr. 378  
van **STEVE VANDENBERGHE**  
datum: 9 februari 2017

---

aan **LIESBETH HOMANS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BINNENLANDS BESTUUR,  
INBURGERING, WONEN, GELIJKE KANSEN EN ARMOEDEBESTRIJDING

---

*Elektronisch stemmen - Mogelijke gevaren*

Na berichten dat de Amerikaanse verkiezingen gehackt zijn, heeft minister Jambon een analyse gevraagd van de eventuele gevaren voor onze stembusslag, waarbij ook de risico's op piraterij op onze elektronische stemsystemen worden onderzocht.

Nederland kondigde recent aan dat men, bij de komende verkiezingen, alle stemmen met de hand zal tellen uit vrees voor hackers. Nederlands minister Ronald Plasterk reageerde als volgt: "Nu er internationaal ook aanwijzingen zijn dat bijvoorbeeld de Russen interesse zouden kunnen hebben in het verkiezingsproces moeten we, even voor de komende verkiezingen, terugvallen op het goede oude papier."

België is één van de enige landen in Europa waar er op grote schaal elektronisch wordt gestemd. En daar is maar één reden voor: veiligheid. Naast het feit dat het systeem gehackt kan worden, stemmen ook heel wat mensen 'per ongeluk' verkeerd. Bovendien is elektronisch stemmen tot drie keer duurder dan stemmen met potlood en papier én schrikt het oudere kiezers af.

Ons land kende de voorbije jaren al wat problemen rond cyberveiligheid. Zo kon men tot voor kort zomaar documenten met vertrouwelijke informatie online terug vinden. Zelfs nadat deze werden verwijderd kon men nog steeds via het cache geheugen de documenten raadplegen.

1. Is de minister op de hoogte van de analyse die minister Jambon heeft gevraagd? Indien ja, is zij op de hoogte wanneer we de resultaten kunnen verwachten van deze analyse?
2. Overweegt de minister om, als de resultaten uit de analyse negatief zijn voor de elektronische stemmethode, volledig terug te vallen op potlood en papier?

**LIESBETH HOMANS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN BINNENLANDS BESTUUR, INBURGERING, WONEN, GELIJKE KANSSEN EN ARMOEDEBESTRIJDING

---

**ANTWOORD**

op vraag nr. 378 van 9 februari 2017

van **STEVE VANDENBERGHE**

---

1. Ik ben op de hoogte gebracht van het overleg tussen de federale Dienst Verkiezingen en het Centrum voor Cybersecurity over de door u gestelde problematiek. Op de verwachte timing van de resultaten hiervan heb ik echter geen zicht.
2. Hoewel ik uiteraard niet kan vooruitlopen op bovenvermelde analyse, heb ik momenteel geen enkele indicatie dat een terugkeer naar analoog stemmen aangewezen of noodzakelijk zou zijn.

Om de situatie in Vlaanderen correct te kunnen kaderen, is het relevant om te wijzen op het groot verschil met Nederland. In tegenstelling tot Vlaanderen gebruikt Nederland geen stemcomputers. Het stemmen zelf gebeurt er analoog. Het is de software die nadien de stemmen optelt, die in opspraak is gekomen. De genomen beslissing in Nederland betreft dus het niet langer gebruiken van computers bij het tellen van de stemmen bij de volgende verkiezingen.

Daarnaast is het belangrijk om te wijzen op de uitgebreide maatregelen ter beveiliging van de informaticasystemen die gebruikt worden bij de verkiezingen. Zo zijn de stemcomputers in Vlaanderen niet gekoppeld aan het internet, noch aan enig ander netwerk. Ze zijn evenmin verbonden met elkaar of met de voorzitterslaptop. De toestellen staan op zich en zijn beveiligd met cryptografie en andere veiligheidssystemen. Momenteel ligt er tevens een offerte ter goedkeuring voor om deze veiligheidsmaatregelen te updaten op basis van de meest recente encryptiestandaarden.

De stemcomputers bevatten geen non-volatiel geheugen zoals een harde schijf of flash memory. Ze kunnen dus niet vooraf gemanipuleerd worden met foute software. Alle software in een stemcomputer komt van de USB-sleutel waar die mee wordt opgestart. Alle software verdwijnt als het toestel wordt uitgeschakeld.

De software die gebruikt wordt voor het doorgeven van de resultaten, de aggregatie van de stemmen, de zetelberekening en de opmaak van de processen-verbaal wordt momenteel volledig vernieuwd. Dat gebeurt via een overheidsopdracht, uitgeschreven samen met alle andere overheden in België die verkiezingen organiseren. Bij de opmaak van het bestek en bij de evaluatie van de offertes heeft mijn agentschap beroep gedaan op een ICT-veiligheidsexpert. Bijkomend worden hierbij strikte veiligheidsmaatregelen genomen op het vlak van virussen, hacking en internetaanvallen.